DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA

DE

AQUIS MINERALIBUS
IN GENERE,

QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE MAGNIFICI DOMINI PRAESIDIS ET DIRECTORIS, SPECTABILIS DOMINI DECANI, NEC NON CLARISSIMORUM AC CELEBERRIMORUM DD. PROFESSORUM

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS RITE CONSEQUENDIS IN ALMA AC CELEBERRIMA REGIA SCIENTIARUM UNIVERSITATE HUNGARICA PUBLICAE ERUDITORUM DISQUISITIONI

SUBMITTIT

ADOLPHUS GRÜNWALD,
HUNGARUS COMAROMIENSIS.

Theses adnexae defendentur in palatio Universitatis mense Martio 1847.

PESTINI,
TYPIS JOSEPHI BEIMEL.

NAGYMÉLTÓSÁGU

NÁDASDI GRÓF NÁDASDY LEOPOLD,

FOGARASFÖLD ÖRÖKÖS URA, CS. K. KAMARÁS ÉS VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS URNAK, TEKINTETES KOMÁROM VÁRMEGYE VALÓSÁGOS FŐISPÁNJÁNAK 's a' t.

A'

HAZA, EMBERISÉG ÉS TUDOMÁNY ÜGYÉBEN

ERNYEDETLEN

SZORGALOMMAL, ÉS HŐ BUZGALOMMAL

FÁRADOZÓ FÉRFIUNAK

MINDEN

NAGY, SZÉP ÉS JÓ

ELŐMOZDITÓJÁNAK

alázatos hódolattal és mély tisztelete
jeléül ajánlja e' sorokat

a' Szerző.

Nagyméltóságu Gróf
Föispán Ur!

Éltem legszebb perczeinek egyike, midőn **Méltóságod** szine előtt megjelenvén, **Méltóságod** szokott nagylelküséggel a' tudományokért hőn buzgó indulattal az „Ásványvizekröl" szóló értekezésemet nagykegyü pártfogásába fogadni igéré.

Ezen munkácskám, mellyet a' régi szokásnak hódolva közrebocsátok, magában véve csekély ugyan, de **Méltóságod** nagy diszü Neve ajánlócsillagként ragyog annak homlokán, és **Méltóságod'** védszárnya alatt nöni érzem csekély lelki erömet, és érzem egyszersmind fendobogni hálával telt keblem, melly sohasem szünendik meg **Méltóságod**ért hőn dobogni.

Maradok hódolattal

a' Méltóságos Gróf Föispán Urnak

mély tisztelöje és alázatos szolgája

a' Szerző.

Az Ásványvizekről egy általjában és azoknak használata.

A' viz azon test, melly mint tudva van, nem csak a' földben és légében, hanem minden életműségeiben leginkább elterjedve van, és áll könenyből és élenyből, az arányt tekintve mint 2: 1, és ezen összetételi szempontból a' teremtés legérdekesebb tárgyainak egyike.

A' viz legáltalánosabban két fő osztályra osztatik, t. i. Meteor és Tellurvizre.

Az első előáll ha a' légkörben felolvasztott nedvesség a' föld által felszíva, hévmérsékleti viszonyok, és villanyos befolyások következtében vagy pára vagy csepegős folyadék alakban lecsapódik.

A' Meteorviz mint eső, harmat felolvasztott hó vagy jégalakban jutván a' földre, tisztább mint a' Tellurviz, mégis koránsem áll a' már nevezett vegyitékből egyedül, minthogy a' légparányi életművezetes részecskékkel lévén eltelve; ezen kivül vegyitéke kétségkivül még villanyos befolyásoktól, és a' földszin' kigőzölgéseitől is függ.

A' mint a Meteorvíz a' légben, a' Tellurvíz a' földben veszi eredetét, és így ennek létrészeivel majd többé majd kevesbbé vegyitve van. Ennek következtében a' Tellurvizek sok tekintetben mutatnak külömbségeket. Mi megelégszünk az ásványvizek' fogalmát felállitandó csak azoknak ellentétével a' közönséges forrás és folyóvizekhez. Nevezzük tehát ásványvizeknek mindazokat, mellyek elegendő mennyiségü idegen

létrészeket magokban foglalnak, 's izök, szagok vagy hévmérsékletök által a' közönséges forrás vagy folyóvizektől nagyon külömböznek.

Az Ásványvizek külömbféleképeni használata.

A' módok, mellyek szerint a' mai tapasztalások után az Ásványvizek gyógyerővel biró részeskéi a' testre hathatnak, külömbözők: majd mint ivás, vizfürdő, zuhany, majd mint göz és párafürdő, majd mint sárfürdő.

Az ásványvizek' ivása a' leggyakoribb és legközönségesebb módja használatának. Ez által a' gyógyvizek hathatós anyagai közvetlen a' gyomorba vezettetnek, és onnan a' vérbe felvétetnek.

Világos innen annak használata az emésztő életművek' betegségeiben, de leginkább általános bajokban, hol az idegrendszer és az ezzel egybeköttetésben álló edényrendszer' működését felemelni vagy lehangolni akarjuk.

Az ivás után a' vízfürdő talál leginkább alkalmazást, és az előbbinek hatását nem kevéssé mozditja elő; mi igen magyarázható, ha meggondoljuk, mit számtalan kisérletek mutatnak, hogy a' bőr' felszinén számtalan létrészecskék szívatnak fel a' vízből, előhozván az illyenkor történő gyógyerői hatást; melly minden esetre nagyobb, mint ha a' gyomorból sugárzik ki; és pedig azért, mivel egyáltaljában egészen más a' viznek hatása, ha az a' felületről vezettetik a' középpontra, mint megforditva a' középpontról a' felületre; azonkivül bizonyos, hogy a' páraalakú részek nagyobb mennyiségben és könnyebben vételnek fel a' bőr által mint a' gyomorban. De koránse higygyük hogy már ez által a' fürdők' hatását elegendően megmagyaráztuk volna, ámbár tudva lévén, hogy a' für-

dők hévmérsékletöknél és gyógyszeri létrészeiknél fogva a' bőr életművére majd éltetőleg, majd lehangólag hatnak. De sokszor nem mást mint ellenhatást akarunk a' testben előidézni, és mivel az ellenhatás' törvényeit és mértékét se egyáltaljában se egyes életműségekben nem ismerjük, ebből igen is kiviláglik, hogy a' fürdők hatását no a priori hanem a' tapasztalás szerént kell meghatároznunk.

A' fürdés történik vagy kádakban, vagy nagyobb medenczékben, hol több beteg együtt szokott lenni; de ez utolsó nemü fürdőnek sok ellenei vannak, 's így ritkán használtatik.

A' zuhany azon neme a' fürdőnek, hol a' víz mint sugár nagyobb vagy kisebb erővel hajtatik a' test' egyes részeire.

Az, a' mi itt hat, az a' nyomás és a' vizsugár' hévmérséklete, és innen könnyen magyarázható, hogy a' fürdő ezen nemének minden körülmények közt izgatónak kell lennie, t. i. a' meleg zuhany éltetőleg, a' hideg összehuzólag és erősitőleg hat. Mennél nagyobb a' magasság mellyből történik, annál nagyobb a' behatás. Nem ritkán kézzeli, keféveli, vagy más tárgyakkali dörzsölések köttetnek ezen fürdés' nemével össze.

A' gáz és párafürdő az ujabb kor' találmánya, melly mindinkább inkább tökélyesbül és közönségesebb lesz. Többféleképen használtatik; vagy szobák rendeztetnek el, hol a' gőz vagy léggel vagy vízpárával kevertetik öszve azt belélegzvén, 's egyszersmind az egész testtel érintésbe hozatik. Vannak továbbá kádak, mellyek csak nem zárhatók, hol az egész test a' főt kevéve, a' gőz erős behatásának van kitéve, melly fürdésmód' használatáról fájdalom hazánkban, mint sok másról még szó sincs.

Az utolsó használati mód végre a' sárfürdő, ez többször elsőséget ví ki magának a' többi felett. Mert:

1. Az Ásványsárban némelly gyógyhatásu anyagok töményebb állapotban vannak, 's más vegytani összeköttetésben léteznek. Igy p. o. az ásványsárban vaséleg, az ásványvízekben ellenben a' vas csak mint vasélecs van jelen.

2. Az illékony létrészek erösebben tapadnak a' sárhoz; hozzájárul, hogy a' gáz fejlődése nem más mint terménye a' benne szüntelen történő forrás neméneк, nevezetesen széngyuló (carbon. hydrog.) fejlödik ki.

3. Mivel ezen fejlődésnek meleggel párosulnia kell, kétségkivül a' meleg által okozott villanyos feszültségnek változásával kell megtörténnie.

Hogy az ásványsár az inkább elterjedt létrészeitől különös nevezeteket kap legyen, magából értetődik.

Az Ásványvizek elosztása.

Csaknem szabályként vétetett fel azon állitás, hogy az ásványvizek' hatása leginkább a' bennlétező létrészektől függne. De a' tapasztalás ezen állitást számtalanszor megczáfolá; ugy annyira hogy a' hatás nem csak a' leginkább elterjedt létrészektől függ, hanem az különös vegyitéki arány, 's más ismeretlen befolyások által módosittatik.

Felosztjuk tehát vegytani-erőműves tekintetben; 's ezen elosztás a' vegyitéki arányt hozza kapcsolatba a' hatással.

Ezen már általánosan elfogadott elosztás szerént vannak:

1. Vasvizek.
2. Kénvízek.
3. Égvényesvizek.
4. Konyhasósvízek.
5. Savanyúvízek.

A' Vasvizekről és használatukról.

Vasvizeknek nevezzük azokat, mellyekben a' vas a' feltünő, mint vegytanilag véve, mint az erőmives hatást tekintve.

A' vasvízek közönségesen tiszták, összvehuzó, nem ritkán téntás izüek, hévmérsékletök alacsony foku, illékony alkatrészei közül csak szénsav van jelen.

A' tapasztalás tanitja, hogy a' vas külsőleg használva a' bört összvehuzza, és az izomrostokat feszesebbé, erősebbé teszi, hasonlóképen történik a' hatás belsőképen véve.

A' gyomor kevés adagot bir el a' felolvasztott vasból, nagyobb mennyiség elhangolja azt, mit a' dugulások, barnásan festett szék, nyomás 's nehézség' érzete világosan mutatnak.

Felolvasztott vas szénsavval jövén kapcsolatba jobban emészthető, mit mindennapi tapasztalás bizonyit. Mellőzzük itt a' vas vétele után következő müködésekbeni változásokat.

Hanem fejtsük meg inkább azon kérdést, hogy mikor javaltatnak a' vas vizek?

1. Kitünő hatásuak az idegrendszer azon betegségeiben, hol a' külső befolyásoknak nem eléggé bir ellentállni, 's szünteleni hajlammal bir munkásságában, háborgattatni, fennakadni. Ide tartoznak a' Hyppochondriasis és Hysterismus némelly esetei, 's a' nőknek bizonyos izgatott ingerlett állapotja, melly következőkben tükrözi le magát: a' kedélyben: változó nyugtalanság, kislelküség, szenvedélyesség, gyakori kinos figyelmezés egészségi állapotjára; testében: kisebb foku görcsök, kóros érzelmek, szakonkénti megzavarása a' működéseknek.

Előhozatik ezen gyengeség a' nőnemnél leginkább

hibás nevelés, elkényeztetés által, a' képzelőtehetségnek tulzott kifejlődése által az érzés és az ész rovására; időelőtti regényolvasás, vagy más szenvedélyek által. Férfiaknál leginkább Bachus és Vénus' mezején tett kicsapongások szolgálnak ezen betegségnek támasztó okául.

A' 2-ik betegségi állapot melly a' vasat kivánja, a' vér hiányos keverékében áll. Származik ez, szerfeletti nedvveszteség, vérfolyás, sokáigtartó takárok' következtében 'sat. Különös gyógyerővel bir a' fejérkórban, a' nemzőrészek túl ingerültségében férfiaknál, 's az ebből származó tehetetlenségben; továbbá gyengeség okozta elnyomott vérfolyásokban, nevezetesen az aranyérben 'sat.

A' kénvizekről 's használatuk.

Kénvizeknek mondatnak azok, mellyeknek fő létrészök kén, ugy annyira, hogy a' többi alkatrészek háttérbe szorulnak. Jellemző bélyegei: a' kénvizek átlátszók, tiszták, zöldes szinüek, észevehető kénszaguak. Azonkivül foglalnak magokban szabad szénsavat (azaz a' hideg forrásokban.)

A' kén mint ösmeretes, ha keresztül hatja a' testet, mulékonyan izgat, 's igy mint látjuk a' vasvizek' hatásával mind vegytanilag, mind erőműileg homlokegyenest ellentétben áll. A' kénvizek elhajtják és felolvasztják azt, mit a' vasvizek kötnek és visszatartanak. A' vas az ütérrendszerre terjeszti leginkább hatását, a' kénvizek a' vérérrendszerre, 's a' máj működéseire, 's azonkivül a' takhártya elválasztásának nagyobbitására. A' kénvizeknek más különös hatások természetesen a' többi alkatrészektől függ.

A' kénvizek' használási módját a' baj minémüsége határozza meg.

A' kénvizek egyes betegségekben, leginkább ollyanokban, hol az egész tengélet áthangulását akarjuk előidézni, használtatnak; mint ital kevésbé élünk vele a' vas és savanyu vizeknél. Leginkább használtatnak külsőkép vagy mint fürdő vagy zuhany 's a' t.

Használata következő betegségekben jó sikerrel történik:

1. Betvegyekben, köszvényes, csúzos és bujakóros lerakodásokkal.

2. Orvosságok túltömése következtében okozott betegségekben, leginkább visszaélésénél a' higanynak.

3. A' nyálkhártya betegségeiben, mellyek gyengeségből veszik eredetöket.

4. Ha pangás van jelen a' vérkeringésben, leginkább mint már mondánk a' vérrendszerben.

5. Hosszadalmas bőrbajokban.

Az égvényes vizekről 's használatuk.

Égvényes vizeknek nevezzük azokat, melyekben mind vegyitéki, mind hatási tekintetben a' szénsavas sziképleg legfőbb szerepet játszik.

Ezen vizek csaknem mindég tiszták, lúgizüek. Hévmérsékletök alacsony foku soha több mint 40^0 R. Többi létrészeik a' szénsavas sziképleget kivéve különböző arányban vannak jelen; miből kitetszik, hogy hatásuk is az emberi testre különböző leend. Nagy mennyiségben foglalnak magokban konyhasót, csodasót, kissebb mennyiségben vasat, barnanyt és még más sókat; az illékony részek közül szénsavat nagyobb 's légenyt csekélyebb mértékben.

Hatások megfelel a' bennlétező alkatrészeknek, leginkább szénsavas szikélegnek, melly az égvényes vizeknek illékony tulajdonságánál fogva egy általjábrn izgató, élesztő hatást kölcsönöz. Használtatik:

1. Ha a' bőrrendszert, leginkább a' mirigyek' müködését felizgatni akarjuk.

2. A nedvekre higitólag és olvasztólag hatnak, ennek következtében az életmüves képleteket lázitják, puhitják. Használtatik e' szerént beteges lerakodásoknál, mint keményedéseknél, gümöknél, 's igy a' tüdőgümőkórban.

3. Nagyobb munkásságra serkentik a' húgymüszerek' működését, és rendellenes képletek képződését gátolják, igy kőbetegségekben legjobb sikerrel vétetnek.

4. Kitünőbb sikerrel használtatnak továbbá a' lélegzésutak hosszadalmas bajaiban, akár minemü ok által származva.

5. Idegbetegségekben is igen hasznosak az égvényes vizek, midőn ha azok az idegek szerfeletti izgatottságán alapulnak, ugy a' hystericus görcsökben sikeresek.

A' Sósvizek 's használatuk.

Ámbár ezen vizeknek közönséges jelleme a' konyhasó nagy mennyiségben létezése, mégis a' többi létrészek hatásukat igen módositják; de nem csak ettől függ a' gyógyerői behatás, hanem a' főlétrésznek magának t. i. a' konyhasónak mennyiségi különbféleségétől is, még függ továbbá a' vegyitéki aránytól 's a' viz hévmérsékletétől.

A' konyhasósvizek éppen ugy mint a' többi vizek belsőleg és külsőleg használtatnak.

Első tekintetben hatásukra nézve a' keserü és csodasósvizekhez közelednek, de azzal a' különbséggel, hogy a' konyhasósvizek a' bélhuzam takhártyájára az olvasztó hatást kisebb mértékben gyakorolják mint a' lég és húgyutakra. Mi a konyhasósvizek

gyógyerejét némelly bajokban nagyon elősegiti, azt teszi, a' bár csekély mennyiségben jelenlévő iblany. Ebből magyarázhatjuk könnyen ezen vizeknek jóltevő hatását a' mírigyrendszerre.

Az iblany itt csekély mennyiségben lévén ugyan jelen, de kérdem mennyire nem dicsértetik sokaktól az ujabb időben, részint a' légutak' bajaiban, részint a' sülyben jó sikerrel használt csukamájolajt? mellynek hatását, még eddig sem másként mint csekély mennyiségben foglalkozó iblany tartalma által birhattuk megmagyarázni.

Tartsuk tehát magunkat a' konyhasós vizek hatását illetőleg csak a' tapasztalás szerént, mi világosan mutatja feltünő erejét a' lég és húgyutak bajaiban.

A' konyhasósvizek nagyobb munkásságra ingerlik a' nyálkhártyát, a' pangó elválasztódást elősegitik, olvasztják, leginkább a' mirigyrendszerben történő álképleteket oszlatják. Mi a' vérre való hatását illeti, ezt ritkitja, higitja 's vegyitéki arányát megváltoztatja. De használhatásánál sok függ a' középmértéktől. —

Igen sükeres hatásuak külsőleg alkalmaztatva t. i. a' börre. Erősitőleg, éltetőleg a' kóros érzékenységet eltompitólag hat, 's pedig nagy mértékben. Nem csak a' bőrre szoritkozik ezen hatás, hanem egyszersmind az idegrendszerre is elterjed. Igen nagy hasonlatosságuk van e' tekintetben a' vas vizekkez, csak hogy az edényrendszerre a' konyhasósvizek befolyással nincsenek. Tehát használatuk nem csak az idült bőrbetegségekben, hanem a' bőr kóros érzékenységében, leginkább ha kóros izzadságra hajlik, igen jó hasznuak.

A' savanyúvizek 's használatuk.

A' savanyúvizek nevezete alatt értjük azon osztályát az ásványvizeknek, mellyben a' szénsav minden tekintetben feltünik.

A' savanyuvizeknek hasonlatosságuk van azon vas vagy sósvizekhez, mellyekben sok szabad szénsav van jelen, de az utolsókban a' szilárd létrészek aránylag nagyobb mennyiségben találkoznak, mi a' savanyú vizeknél megforditva létezik, t. i. a' szénsav több mint a' szilárd részek. 'S igy savanyú vizeknek csak azokat nevezhetjük, mellyekben a' szabad szénsavi mennyiség aránylag véve a' szilárd részekhez nagyobb.

A' savanyúvizek már a' külső érzékek által megismerhetők, részint szuró izök, részint tiszta vizök, részint buburékok' felszállása által, mi forró vizhez hasonlit; megveresiti a' kék Lacmuspapirt, 's ha mészviz öntetik hozzájok, mint szénsavas mész csapódik le. A' savanyúvizek rendesen szagtalanok, az elilló szénsav, melly mint tudva van a' légnél nehezebb, 's csak lassan lassan egyesül vele, a' viz felszine felett képezvén egy többé vagy kevesbbé sürü réteget, mi párafürdőkre igen használható lenne.

A' savanyúvizekben találtató szilárd alkatrészek tartalma szerént több alnemei származnak a' savanyúvizeknek, ugymint: égvényes, földes, és vastartalmú savanyú vizek. És ezen felosztás nagy fontosságu hatásukra nézve.

A' savanyúvizek közönségesen belsőképen használtatnak, mivel külsőleg alkalmazva főkép melegitett állapotban, szénsavi tartalmukat szükségképen el kell veszteniök. De a' tapasztalás tanitja hogy ezen vizek külsőkép is jó sikerrel használhatók. És pedig legjobb módja használatának a' zuhany, 's itt a' legfőbb tényező a' gyógyerői hatás előhozásában a' szénsav. De megjegyzem itt a' vastartalmu savanyúvizeket illetőleg, hogy elküldetésében az ugyis kis mennyiségben foglalkozó vas hatására ne számoljunk, mert elvesztvén

a' vas' olvasztó szerét a' szénsavat, mint vaséleg veres por alakban lecsapodik, 's hatása így megsemmisitve leendne.

Az ezen ásványvizekben leüllepedő sárt is igen nagy haszonnal lehet használni, mindazon esetekben, hol a' nevezett fürdők vétetnek, leginkább azon esetben, hol a' baj mélyen gyökerezik, és más orvosságoknak ellentáll.

A' sár áll több savakból, melly szikéleg, mészföld és keserenynek, könhalv-kén- és szénsavakkal való egybeköttetése által áll elő, mihez, még nem ritkán vaséleg és életművezetes anyagok járulnak. Használtatik a' sárvíz mint borogatás, vagy mint kéz-láb- vagy félfürdő.

A' szénsavas ásványvizek hatását egészen átlátandó, szükségesnek tartom mindenek előtt a' szénsavnak a' testhez való viszonyát elősorolni.

Ha beleheltetik a' tiszta gáz, csak hamar szédülést, a' légutaknak és az egész testnek szélhüdéses állapotát idézi elő.

Ha a' gázalakú szénsav a' bőrrel hozatik érintésbe, közönséges szurkulási érzést hoz elő, mire rendesen izzadás következik. Ha ezen behatás hosszabb ideig, 's a' bőr egész kiterjedésére történik, a' bőr képző élete erősbül, edényeinek munkássága felserkentetik, ellenben az idegeké lejebb szállitatik, ha azoknak munkássága fel vala magasztalva. Tehát a' gázfürdőknek használata helyén van a' bőr azon bajaiban, hol ezek a' bőr életművének munkátlanságában alapulnak; továbbá ollyan bajokban mellyek a' bőr háborgatott működésével szoros egybeköttetésben vannak, mint csúzos, köszvényes betegségekben, továbbá szélhüdéses állapotban és mind azon esetekben, hol az érzékenység azon fokra hágott, hogy a' víz fürdőkkeli élés lehetetlen.

A' gyomorban az idegzetre csillapitólag, az e-

dényrendszerre izgatólag hat, innét következik hogy a' vérkeringés előmozdittatik, leginkább a' has' életmüveiben. A' nyálkhártyákra gyengédebb ingert eszközöl, elválasztodásait nagyobbitja, jobbitja nem kevésbé a' genyesedést. A' húgyutak működését növeli, a' nélkül, hogy a' bőr kigőzölgése általa szenvedne. Adatik továbbá a' szabadszénsav gázalakban görcsös hányásokban, azokat azonnal megszüntetendő; kifejlesztetik pedig ez alkalomkor a' szénsav' szénsavas égvényekből növénysavak hozzájárultával.

A' szénsavas ásványvizek kitünő hatással használtatnak egyes esetekben, ha az emésztés gyenge, ha a' téjnedv (chylus) készitése tökélyetlen, ha a' szék lassú, ha a' téjnedv felszivatása lassan történik, ha kóros pangások vannak a' vérrendszerben leginkább a' májban jelen, ha főkép ennek duzzadásával, 's epekészitése' fenakadásával párositva vannak; használtatnak továbbá méh- és aranyéri bajokban, a' légutak' nyálkhártyáinak kórosan felmagasztalt elválasztodásaiban, a'bőr és hugy munkásságainak alászállásával egybekötve.

A' mondottakból kitünik, valjon micsoda kóralakokban adassanak a' savanyúvizek; a' kóralakok következők: görvélykór, sárgaság, fejérség, vizkór, köszvény, idült takár, gümőkór, fehérfolyás, rendetlen hószám, terméketlenségben, némelly hugybajokban, hólyagkőben 'sat. —

Theses defendendae.

---

1. Nunquam balnea ferrata naturalia, artificialibus suppleri possunt; nam:
2. Latet in prioribus, uti in omnibus aquis mineralibus aliquid incogniti, quo praecipue earum pharmacodynamia fundatur.
3. Medicus doctissimus non semper felicissimus, sicut vice versa.
4. Medicus felicissimus non semper doctissimus.
5. Patientia in morbis optimum diaeteticum.
6. In aqua medicamentum universale quaerere, erroneum.
7. Medicus psychologus sit oportet.
8. Non vituperandus empiricus, sed venerandus rationalis est medicus.
9. Qui potest dignoscere, sanare potest.
   Ignoti nulla est curatio morbi.
